

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗВО

У статті йдеться про застосування особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземної мови курсантів, який передбачає врахування вихідного рівня знань та специфічного добору оптимальних методів, засобів, форм і прийомів роботи. Доведено, що особистісно орієнтоване навчання у військовому закладі вищої освіти потребує корекції змісту освіти, форм і засобів її реалізації. Змістовий компонент навчального процесу має охоплювати все необхідне для формування і розвитку особистості курсантові, формування його професійних компетентностей. У вітчизняній практиці підготовки військових фахівців досі оптимальною формою організації навчального процесу вважають колективні та групові заняття. Організація особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземної мови передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Такий підхід дає змогу застосовувати різнорівневі завдання та вправи, що сприяє формуванню свідомого засвоєння іноземної мови військовим фахівцем.

Ключові слова: іноземна мова, курсант, фахівець, підхід, моделювання, репродуктивні вправи, рівень застосування знань, творчий рівень.

Система підготовки фахівців військової галузі враховує всі загально дидактичні принципи та спирається на сучасні підходи до організації професійної освіти. Одним із найдієвіших є особистісно орієнтований підхід до навчання, що спрямований на особисті запити, досягнення та потенційні можливості курсанта. Незаперечно ефективність застосування цього підходу на заняттях з іноземної мови, оскільки він забезпечує оптимальний добір змістового та процесуального компонентів навчання. У зв'язку з цим виникає необхідність узагальнення результатів наукового пошуку щодо цілеспрямованого застосування особистісно орієнтованого підходу до навчання та розкриття потенційних його можливостей у процесі вивчення іноземної мови курсантами військових закладів вищої освіти, що засвідчує актуальність вибраної теми.

Особистісно орієнтоване навчання як педагогічна проблема доволі широко досліджено педагогами-науковцями, методистами, викладачами-практиками (І. Бех, В. Лозова, О. Пехота, І. Прокопенко, О. Савченко, Я. Чепіга). У військових ЗВО застосування особистісно орієнтованого навчання має враховувати специфіку підготовки фахівця (значні обсяги практичної роботи, самопідготовка, переважно групові форми занять тощо).

Мета статті полягає у розкритті особливостей застосування особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземної мови курсантів військових закладів вищої освіти.

Сучасні технології навчання у вищому навчальному закладі зорієнтовані на створення умов для самовираження і саморозвитку студента. Однією з таких технологій є особистісно орієнтована технологія навчання, у центрі якої перебуває особистість студента, її самобутність, самоцінність. У військовому ЗВО такий підхід до організації навчального процесу дає змогу визначити лідерські якості курсанта, допомогти в реалізації потенційних можливостей, незначною мірою сформованих умінь та навичок.

Становлення особистісно орієнтованого навчання у вищій школі зумовлене соціально-економічними змінами в нашому суспільстві, розвитком громадянської свідомості. Нині суб'єкти праці вільно розпоряджаються своїм основним капіталом – кваліфікацією, самостійно обираючи для себе варіанти реалізації, водночас роботодавці вимагають професійної мобільності, високої компетентності, низки особистісних якостей.

З огляду на це особистісно орієнтоване навчання має на меті: розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожного студента, допомогти їм пізнати себе, самовизначитись та самореалізуватись, сформувати в них культуру життєдіяльності, яка дає змогу продуктивно будувати своє життя.

За визначенням М. Фіцули, особистісно орієнтоване навчання у вищій школі ґрунтується на певних принципах:

- пріоритет індивідуальності, самоцінності студента, який є суб'єктом навчального процесу;
- співвіднесення освітніх технологій на всіх рівнях освіти із закономірностями професійного становлення особистості;
- визначення змісту освіти рівнем розвитку сучасних соціальних, інформаційних, виробничих технологій і майбутньої професійної діяльності;
- випереджувальний характер освіти, що забезпечує формування професійної компетентності майбутнього фахівця;
- визначення дієвості освітнього закладу організацією навчального середовища;
- врахування індивідуального досвіду студента, його потреби в самореалізації, самовизначенні, саморозвитку [5, с. 212].

За таких умов відбувається гармонійне формування і всебічний розвиток особистості, повне розкриття її творчих сил, набуття неповторної індивідуальності. Тому основними функціями стають виховна, розвивальна і самовдосконалення, а не освіта, як у традиційній системі. У такому розумінні освіта справді гуманізується, бо всебічно сприяє збереженню та розвитку екології людини, її інтелектуальному, духовному й

фізичному зростанню, соціалізації в умовах навчально-пізнавальної діяльності. Курсант військового ЗВО має особливі потреби в розвитку цих якостей, оскільки буде задіяний у складній системі взаємин із підлеглими, в організації їх життєдіяльності та безпеки.

Ефективність особистісно орієнтованої освіти значною мірою залежить від правильно вибудованого її змісту, до якого ставлять такі вимоги:

– навчальний матеріал має забезпечувати виявлення змісту суб'єктивного досвіду студента, в т. ч. досвіду його попереднього навчання;

– виклад знань викладачем (у підручнику) має бути спрямований не лише на розширення їх обсягу, структурування, інтегрування, узагальнення, а й на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного студента;

– у процесі навчання необхідне постійне узгодження досвіду студентів із науковим змістом здобутих знань;

– активне стимулювання студента до самоцінної діяльності, можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження;

– конструювання і організація навчального матеріалу у такий спосіб, щоб студент сам вибирав зміст, вид і форму при виконанні завдань, розв'язуванні задач тощо;

– виявлення та оцінювання способів навчальної роботи, якими користується студент самостійно, постійно, продуктивно [5, с. 211].

До найпоширеніших засобів забезпечення особистісного підходу, як вважає дослідник В. Серіков, належать: світоглядні парадокси, проблемні ситуації, показ криз, що призводять до створення наднових теорій; фундаментальні експерименти та їх обговорення; авторські пізнавальні задачі, вправи, дидактичні ігри; засоби автоматизованого контролю; парадоксальні досліди, висунення гіпотез; рефлексія логіки викладу; спостереження та експерименти; ефективні технології навчання; різноманітність форм самостійної роботи; розповідь про історії наукових революцій; зміни парадигм та їх значення для розвитку науки тощо [3].

Науковці В. Володько і М. Солдатенко, досліджуючи шляхи реалізації особистісно орієнтованого навчання, визначають таку систему взаємодії між учасниками навчального процесу, коли найповніше використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистісної структури, ведуться пошуки засобів, що сприяли б формуванню індивідуального стилю діяльності майбутнього спеціаліста. Вчені вважають, що впровадження в практику закладу вищої освіти дидактичної системи індивідуалізації навчання потребує відповідних змін в організації навчального процесу та дотримання таких умов: добір студентів на основі науково обґрунтованої тестової системи; вмотивоване й аргументоване конструювання змісту навчання, що враховуватиме і зберігатиме зміст професійної діяльності, наявність детально розроблених загальних і предметних цілей навчання; альтернативні варіанти фундаментальних курсів і курсів за вибором; достатньо повна науково обґрунтована професійна модель; доступна методика самовивчення і вивчення особистості студента; структурування змісту навчання у вигляді завершених предметних модулів; демократизація дидактичного середовища, розвиток системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії; впровадження енергомістких технологій навчання; наявність попередньої фази навчання, соціальних видів занять та пропедевтичних курсів [1].

Особистісно орієнтоване навчання у військовому закладі вищої освіти потребує корекції змісту освіти, форм і засобів її реалізації. Змістовий компонент навчального процесу має охоплювати все необхідне для формування і розвитку особистості курсанта, формування його професійних компетентностей.

У вітчизняній практиці підготовки військових фахівців досі оптимальною формою організації навчального процесу вважають колективні та групові заняття. Така практика суперечить європейським підходам, які передбачають домінанту індивідуальних занять. У нашому ж розумінні для виявлення позиції особистості потрібні аудиторія, слухачі, глядачі. До того ж така підміна порушує традицію української колективної школи. Тому найкращим виходом із цієї ситуації є розумне поєднання масових, групових та індивідуальних форм навчання. Важлива роль в особистісно орієнтованому навчанні відведена діалоговим лекціям, дискусіям, спеціальним практикумам, організаційно-діяльнісним, імітаційним іграм, семінарам-тренінгам, розв'язанню проблемних ситуацій тощо. Схарактеризуємо пріоритетні форми роботи, що передбачені особистісно орієнтованим підходом до навчання іноземної мови курсантів військових ЗВО.

Використання інтерактивних технологій підвищує інтенсивність навчання, розвиває творчі здібності. Організація особистісно орієнтованого підходу до навчання іноземної мови передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Освітня технологія інтерактивного навчання – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають курсанта до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ним матеріалу, узагальнення одержаних знань. Ця технологія готує нове покоління, яке вміє спілкуватися, слухати та чути інших, міркувати. В її основу покладено ідеї творчої співпраці. При запровадженні цієї технології знання засвоюються краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, постановку проблеми та пошук шляхів її вирішення.

Останнім часом методика викладання іноземної мови зазнала певних змін щодо організації процесу навчання, його структури та змісту, методів навчання. Нині найпоширенішим та дієвим методом викла-

дання, безперечно, є комунікативно-орієнтований, який максимально наближений до реальних умов мовного середовища. У практиці викладання іноземної мови майбутнім фахівцям військової галузі на сучасному етапі дедалі більше відчувається необхідність пошуку нових засобів навчання. Під впливом низки факторів як лінгвістичних, так і соціокультурних, поняття “навчання мови” для майбутніх військовослужбовців поступово замінюється новим поняттям – “навчання мови та культури”, у тому числі культури між-особистісного спілкування суб’єктів, що належать до різних культур, але цікавих один одному з точки зору загальної ерудиції, життєвого досвіду, фонових знань.

Особистісно орієнтований підхід у навчанні іноземної мови актуалізував технологію портфоліо. Портфоліо (від англ. portfolio – портфель, папка) – це папка документів із навчального предмета як компонента навчальної діяльності, який ведеться слухачами при педагогічному супроводі викладача [2]. На думку Л. Ткаченко, портфоліо слугує для інтеграції викладання та оцінки, надання необхідної інформації студентам і слухачам, допомоги слухачам у оцінюванні власної роботи; формування бази для оцінки досягнень. “Портфель” є найбагатшим джерелом інформації про професійне зростання і розвиток. Портфоліо не тільки є сучасною ефективною формою оцінювання, але й допомагає вирішувати такі важливі педагогічні завдання:

- підтримувати і стимулювати навчальну мотивацію тих, хто навчається;
- заохочувати їхню активність і самостійність, розширювати можливості навчання та самонавчання;
- розвивати навички рефлексивної та оціночної (самооцінюючої) діяльності слухачів;
- формувати вміння вчитися – ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність [4, с. 97].

Особистісно орієнтоване навчання передбачає реалізацію методу проектів, що розглядається нами як педагогічна технологія, спрямована на інтеграцію знань, здобуття нових компетентностей, розробку власного інтелектуального продукту. У військових закладах вищої освіти проектне навчання широко застосовується на заняттях з іноземної мови. Мета таких проектів – поглиблене вивчення теми, яку вибирає сам студент. Процес проектного навчання передбачає розробку проектного завдання, створення проекту, оформлення результатів, їх презентацію та рефлексію. Такий підхід дає викладачу змогу працювати з кожним курсантом індивідуально, оцінити результати його досягнень, а курсанту – ліквідувати прогалини у знаннях, напрацювати індивідуальний стиль роботи, обговорити результати своєї роботи з іншими учасниками навчального процесу.

Висновки. Отже, нині формується нове соціальне замовлення на підготовку військових фахівців. Сучасне суспільство висуває до них низку нових вимог, що пов’язані не лише з високим професійним рівнем, а й з високим рівнем інтелектуального, культурного, особистісного потенціалу. Знання іноземної мови за таких умов набувають важливого значення. Саме тому у процесі навчання іноземної мови курсантів військових ЗВО варто застосовувати особистісно орієнтований підхід, що дає змогу через реалізацію сучасних форм роботи (тренінги, портфоліо, проекти, інтерактивні технології тощо) досягти високих результатів.

Використана література:

1. Володько В. М. Індивідуалізація навчання студентів / В. М. Володько, М. М. Солдатенко // Педагогіка та психологія. – 1994. – № 3. – С. 91–99.
2. Иванов А. В. Портфолио в начальной школе: пособие для учителя общеобразоват. учреждений / А. В. Иванов. – Москва : Просвещение, 2012. – 198 с.
3. Сериков В. В. Личностно ориентированное образование: поиск новой парадигмы: монография / В. В. Сериков. – Москва, 1998. – 182 с.
4. Ткаченко Л. П. Реалізація інноваційних педагогічних технологій у процесі вивчення курсу риторики. Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / Л. П. Ткаченко. – Харків, 2016. – Випуск 53. – С. 92–102.
5. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи / М. М. Фіцула. – Київ : Академвидав, 2006. – 352 с.

References:

1. Volod'ko V. M., Soldatenko M. M. (1994) Individualizatsiya navchannya studentiv [Individualization of student training] // Pedagogika ta psikhohiia. – 1994. – № 3. – S. 91–99.
2. Yvanov A. V. (2012) Portfolyo v nachal'noy shkole: posobyе dlya uchytelya obshcheobrazovat. uchrezhd [Portfolio in Primary School: A Handbook for Teachers of the General Education Institution]. – Moskva: Prosveshchenye, 2012. – 198 s.
3. Serykov V. V. (1998) Lychnostno oryentyrovannoe obrazovanye: poysk novoy paradyhmy: monohrafyya [Personally oriented education: the search for a new paradigm: monograph]. – Moskva, 1998. – 182 s.
4. Tkachenko L. P. (2016) Realizatsiya innovatsiynykh pedahohichnykh tekhnolohiy u protsesi vyvchennya kursu rytoryky [Realization of innovative pedagogical technologies in the process of studying the course of rhetoric]. Pedagogika ta psikhohiia: zbirnyk naukovykh prats'. Kharkiv, 2016. – Vyp. 53. – S. 92–102.
5. Fitsula M. M. (2006) Pedagogika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of high school]. Kyiv : Akademvydav, 2006. – 352 s.

Нигаметзянова К. Р. Особенности использования личностно ориентированного подхода при изучении иностранного языка курсантами военных заведений высшего образования

В статье идет речь о применении личностно ориентированного подхода к обучению иностранному языку курсантов, который предполагает учет исходного уровня знаний и специфического подбора оптимальных методов, средств, форм и приемов работы. Доказано, что личностно ориентированное обучение в военном заведении высшего образования требует коррекции содержания образования, форм и средств ее реализации. Содержательный компонент учебного процесса должен охватывать все необходимое для формирования и развития личности курсанта, форми-

рования его профессиональных компетенций. В отечественной практике подготовки военных специалистов до сих пор оптимальной формой организации учебного процесса считают коллективные и групповые занятия. Организация лично ориентированного подхода к обучению иностранному языку предполагает моделирование жизненных ситуаций, использование ролевых игр, общее решение проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей ситуации. Такой подход позволяет применять разноуровневые задания и упражнения, способствует формированию сознательного усвоения иностранного языка военным специалистом.

Ключевые слова: иностранный язык, курсант, специалист, подход, моделирование, репродуктивные упражнения, уровень применения знаний, творческий уровень.

Nihametdzianova K. R. Peculiarities of using learner-centered approach to teaching a foreign language the cadets of military higher educational establishments

The article touches upon the points of using the learner-centered approach to teaching a foreign language the cadets, which presupposes taking into account the entry level of knowledge and the specific choice of the appropriate methods, means and forms of teaching. It is proved that personally oriented instruction in a military institution of higher education requires correction of the content of education, forms and means of its implementation. The content component of the educational process must cover everything the cadet needs to form and develop his personality, to form his professional competences. In the domestic practice of training military specialists, collective and group classes are still considered to be the optimal form of organization of the educational process. Organization of a person-oriented approach to learning a foreign language involves modeling life situations, the use of role games, a general solution to the problem on the basis of an analysis of circumstances and the relevant situation. Such an approach allows to use the split-level tasks and exercises, that encourage forming the conscious acquisition of a foreign language by a military man.

Key words: foreign language, cadet, specialist, approach, modelling, productive exercises, level of application of knowledge, creative level.

УДК 378.147: 81'367.633

Nikolaienko O. V., Ushata T. O.

THE IMPORTANCE OF ACADEMIC READING FOR FORMING ESP STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE

The article highlights the importance of teaching academic reading in order to form students' communicative competence. It is emphasized that teaching reading of special literature in a foreign language in universities is given special attention. Students in their future profession inevitably will face a large amount of foreign specialized literature, so mastering reading skills, extract and process professionally relevant information is of a great value for them. The analysis of the text from the standpoint of its communicative content and the definition of the hierarchy of intentional programs of such textual genres as textbooks, scientific papers, lectures and others are the objective of the research. It is noted that the teaching text is shown through the prism of its communication content in this article. The list of the basic speech intentions is chosen on the base of intentional programs of the teaching text material. These intentions are used for making methodical model of the professional communication training of non-linguistic university students.

Key words: communication content, speech intention, teaching text material, professional communication, reading skills, reading comprehension, communicative competence, speech model.

Teaching reading of special literature in a foreign language in universities is given special attention. Students in their future profession inevitably will face a large amount of foreign specialized literature, so mastering reading skills, extract and process professionally relevant information is of a great value for them. The experience of working with students in a non-linguistic university shows that specialized text often causes difficulties in understanding it, determining the main content, drawing up a resume. Even knowing the meanings of lexical units and grammatical structures, students are often unable to define a topic, extract basic information from the text. It seems to us that, to a certain extent, the difficulties that arise from the students' lack of knowledge of the structural features of the type of text presented to them.

Statement of the problem. Modern methodologists suggest that an academic text is multileveled formation including the following levels:

- motivational level and communicative intention level;
- subject-denotative level;
- content level or the level of content filling, predicate relationships and their logical organization in the process of comprehension;
- linguistic level;
- speech level;
- background plan for oral text that is voiced.

From the posture of methods the most perspective and topical is to present an academic text through its communicative content, since communicative content reveals the author's intention to interpret the substantive content